

mənbələr (ensiklopediya, sorğu kitabı və s.), testlər hazırlanır.

Dərsdə bələdçi kimi çıxış etmək üçün də müəllim bir sıra bacarıqlara malik olmalıdır. Bununla əlaqədar, müəllimin bütün şagirdləri diqqətlə dinləməsi, əməkdaşlıq şəraitində düşünməyə, tədqiqatçı fəaliyyətinə sövq etməsi, onların təfəkkürünü stimullaşdırması, problemin həllinə dəstək verməsi, müxtəlif üsullarla rəğbətləndirməsi, səmimiyyət və ehtiram göstərməsi, tənqidi qeydlərini həssaslıqla çatdırması zəruridir. Bir çox müəllimlər yeni mövzu üzrə işi yekunlaşdırarkən şagirdlərdən soruşur: "Yeni mövzunu başa düşdünüz mü?" Sualın belə qoyuluşu əslində yeni biliyin mənimsənilməsində şagirdlərin günahkar olması qənaətinə doğurur. Görkəmli alim Azad Mirzəcanzadə isə lisey şagirdləri ilə keçdiyi dərslərdə problemin müzakirəsinin sonunda onlara bir qayda olaraq belə bir sualla müraciət edirdi: "İzah edə bildimmi? Deyə bildimmi?" Deməli, mövzunun şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi müəllimin metodik bacarıqlara malik olması, öyrənmə prosesini düzgün təşkil etməsindən asılıdır. A.İ.Gertsenin yazdığı kimi, çətin elm yoxdur, onun çətin, yeni başa düşülməyən şərhə vardır.

Məktəb islahatının müasir mərhələsində kurikulumların ümumi orta təhsil pilləsində tətbiqi ilə əlaqədar interaktiv metodlarla bağlı tədqiqatların nəticələrinin pedaqoji ictimaiyyətə çatdırılması, qarşıya çıxan problemlərin həlli yollarının axtarılıb tapılması zəruri vəzifə kimi qarşıda durur.

Rəyçi: dos. Ə. Abbasov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Ağayev Ə.Ə. Təlim prosesi: ənənə və müasirlik. Bakı: Adiloglu, 2006. s.82-84.

2. Kərimov Y.Ş. Təlim metodları. Bakı: RS Poligraf, 2009. s.190.

3. Veysova Z. Fəal/interaktiv təlim. Müəllim üçün vəsait. Bakı, 2007. s. 11.

В.Гасанлы

Проблемы применения интерактивных методов в обучении

Резюме

В статье анализируются проблемы применения интерактивных методов обучения. Рассматриваются такие принципиальные вопросы, как сущность и значение новых технологий обучения, возможности эффективного использования интерактивных методов, новые взгляды на роль учителя и ученика в процессе урока. Особое внимание уделяется на изменяющиеся взаимоотношения учителя и учащихся при использовании интерактивных методов.

В.Хасанлы

Problems of application of interactive teaching methods

Summary

The article analyzes the problem of interactive teaching methods. We consider such fundamental questions as the nature and value of new teaching technologies, efficient use of interactive teaching methods, new views on the role of teacher and student in the process of the lesson. A special attention is paid to the changing relationship between teacher and students using interactive teaching methods.

İNFORMASIYA CƏMİYYƏTİ VƏ TƏHSİL

Tofiq Məmmədov

*Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

Açar sözlər: informasiya, innovasiya, təhsil, texnologiyalar.

Ключевые слова: информация, инновация, образование, технологии.

Key words: information, innovation, education, technologies.

Müasir dövrdə Avropa təhsil məkanına inteqrasiya olunan Azərbaycanın təhsil sferasının qarşısında duran ən başlıca vəzifəni təhsildə yeni tədris mexanizmlərinin işlənməsi, bu sahənin qabaqcıl texnologiyalar əsasında inkişaf etdirilməsi, keyfiyyətin yüksəldilməsi və tədris prosesində innovasiyaların tətbiq edilməsi təşkil edir. Son illər təhsil sistemində İKT-nin tətbiqinin dünya standartları səviyyəsində çatdırılması məsələsi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Hazırda bu istiqamətdə görülməli tədbirlər çərçivəsində gənc nəslin innovativ inkişafında böyük önəm kəsb edən multimedia xarakterli e-dərsliklərin yaradılması, informasiya cəmiyyətin yeni tədris modeli olan distant təhsilin, fasiləsiz pedaqoji təhsilin tətbiqi istiqamətində işlər aparılır, əldə edilən biliklərin qiymətləndirilməsi məqsədlərinə xidmət edən test sistemləri tətbiq edilir. Son 20 ildə bilik qazanma anlayışı öz mahiyyətini dəyişərək öyrənənlər öyrədənərdən klassik bilik qazanma metodları əvəzində araşdırma, təhlil etmə, məntiqi düşünmə, konkretləşdirmə və ümumiləşdirmə kimi öyrənmənin istiqamətlərini müəyyən edən dəyərlər tələb edirlər. Bu dəyərlərin nümunəsini alman filosofu İ.Kant: «Fikri yox, fikirləşməyi öyrət» kəlamı ilə çox yaxşı ifadə etmişdir.

Gənc nəslin müasir dövrün tələblərinə uyğun formalaşmasında başlıca rol

oynayan təhsil sistemində modernləşmə strategiyasının həyata keçirilməsi hər bir sivil dövlətin gələcək müqəddaratını müəyyən edən tələyüklü məsələlərdəndir. Təhsildə qabaqcıl informasiya texnologiyalarının imkanlarından geniş istifadə etməklə innovativ inkişafa nail olunması, İKT infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi, bu sahədə yüksəkixisaslı kadrların hazırlanması, bir sözlə, innovativ təhsil modelinin qurulması istənilən ölkə siyasətində prioritet istiqamətlərdəndir. Müasir dövrdə dünyada İKT yönümlü peşəkar mütəxəssislərin hazırlanması məqsədilə elmi-tədqiqat institutları və elmi mərkəzlər, nüfuzlu universitetlər arasında innovativ bilik və təcrübə mübadiləsinin aparılması, o cümlədən, bu proseslərdə müstəsna rol oynayan informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının və qlobal şəbəkənin dinamik inkişafı məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilir.

Cəmiyyətin keçən əsrin 70-ci illərindən etibarən başlayan informasiyalaşdırılması prosesləri artıq global xarakter almışdır. Bu prosesin təsiri ilə insan həyatının bütün sahələri köklü dəyişikliyə məruz qalmışdır. İnformasiyalaşdırma prosesləri sosial-iqtisadi, elmi-texniki, təşkilati xarakter daşıyıb, informasiya resurslarının yaradılması və tətbiqinə imkan verir, cəmiyyətin informasiya ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəruri şəraitin yaradılmasına xidmət edir. Başqa

sözlə, informasiyalaşdırma ictimai əhəmiyyətli insan fəaliyyətinin bütün sahələrdə biliklərin səmərəli istifadəsini təmin edən tədbirlər kompleksini nəzərdə tutur. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması başər inkişafının qanunauyğun, qlobal mərhələsi olub, bir sıra obyektiv amillərlə şərtlənir. Qlobal informasiya cəmiyyəti (İC) tarixdə analoqu olmayan yeni geosiyasi proseslərin inkişafına (iqtisadiyyatın, elmin, təhsilin, mədəniyyətin qlobal xarakter almasına) təkan verir. Son onilliklərdə baş verən sürətli texnoloji sıçrayışların əsasını "rəqəmsal inqilab" təşkil edir. Rəqəmsal inqilab nəticəsində müxtəlif tip informasiyaların vahid formada qəbulu, saxlanması, emalı mümkün olmuşdur. Informasiya Cəmiyyətində əsas istehsal məhsulu bilikdir. Informasiya Cəmiyyətində bilik, informasiya əmtəədir, alqı-satqı, mübadilə obyektidir.

Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması prosesi bəşəriyyətin gələcək inkişafında təhsilin artan rolunu daha aydın göstərir. Təhsil texnoloji və sosial-iqtisadi inkişafın mühüm amili olmaqla yanaşı, bəşəriyyətin əhəngdar inkişafını təmin edən strateji amildir. İC-də təhsil həm də böyük biznes olacaq. Çünki insanlar ömür boyu oxuyacaq, bu xidmət növünə daim pul xərcləyəcəklər. Tədqiqatçılar hesab edirlər ki, mövcud təhsil sistemi həyatın dəyişən tələblərinə uyğun olaraq yenidən qurulmalıdır. Bu məqsədlə bir çox ölkələrdə uzunmüddətli təhsil islahatları, proqramları (təhsil doktrinaları, konsepsiyaları, strategiyaları və s.) layihələndirilir və mərhələlərlə icra edilir (məsələn: Rusiya Federasiyasında 2025-ci ilədək dövrü əhatə edən "Milli təhsil doktrinası" mövcuddur, analoji sənədlər Çin XR və s. ölkələrdə də tərtib edilmişdir). Bu islahatlar çərçivəsində təhsilin məqsəd və vəzi-

fələri, strukturu, məzmunu, forması, metod və vasitələri ciddi dəyişikliyə məruz qalır, sistemətiq korrekte edilir. Bir çox ölkələrdə həyata keçirilən təhsil islahatları ciddi elmi tədqiqatların nəticələrinə əsaslanaraq aparılır, məsələn, Rusiya Federasiyasında 1995-2000-ci illərdə/təhsil islahatlarının elmi təminatı məqsədi ilə 1000-dən çox elmi layihə, elmi araşdırmalar aparılmış, hər bir layihəyə onlarca alim cəlb edilmiş, problemlə əlaqədar 1000-dən çox elmi konfranslar (Ümumrusiya və regional səviyyədə) təşkil edilmiş, bu işə yüzlərlə universitet və elmi mərkəzlərin mütəxəssisləri cəlb olunmuşlar. Elmi araşdırmalarla yanaşı layihələrin icrasının monitorinqi və nəticələrin təhlili məsələləri də elmi aspektdə təşkil olunmuşdur.

Rusiya Federasiyasının təhsil islahatları istiqamətində keçdiyi yolu respublikamız az vaxt içərisində, səmərəli və çox sürətlə həyata keçirmişdir. Bu zaman hədəf Avropa təhsil məkanı və Boloniya konvensiyasının müddəalardır. Bu hədəflərə müvəffəqiyyətlə çatmaq üçün elmi potensial, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarını mükəmməl bilən, səriştəli kadrlar bu məsələlər ətrafında səfərbər edilərək təşkilatlandırılmışdır. Bunun üçün dövlət tərəfindən elmə-təhsilə qoyulan investisiyalar-yeni ölkənin gələcəyinə, davamlı insan inkişafına sərf edilən maliyyə xərcləri ildən-ilə artırılmaqla davam etdirilməkdədir. Təhsilə qoyulan vəsait bir neçə qat artıq mənfəət verə bilər (təbii ki, bu proses düzgün, elmi əsaslarla, səhsiz aparılsa). Bu həqiqəti Böyük Çin filosofu Konfusi belə ifadə etmişdir: "Elm və təhsildən faydalanmağı bacaran xalqlar fəravan yaşayırlar".

Informasiya cəmiyyətinin (İC) inkişafı ilə əlaqədar nəzərə çarpan mühüm amillərdən biri innovasiya anlayışının ye-

ni məna kəsb etməsidir (ümumiyyətlə, bu anlayış elm üçün yeni deyil). İnnovasiya əmtəə, mal, xidmət, texnologiya formasında reallaşan yenilik, ideya, yeni informasiyadır (texnoparklar isə innovasiyaların təbiiqi üçün poliqondur). İC-də innovativ ideyalar aşağıdakı mərhələlərlə formalaşır: fundamental və təbiiqi tədqiqatlar; təcrübi-sınaq layihələri; sınaq istehsalı (eksperimental sınaqlar); kütləvi istehsal: satış. Yalnız sonuncu mərhələdə (satış prosesində) innovasiya real mənfəət gətirir, yeniliyin məğzindəki ilkin bilik pulla mübadilə edilir (yenilik cəmiyyət tərəfindən qəbul edilir). Biliy əsaslanan iqtisadiyyatda innovasiya prosesləri (yeni biliyin istehsalı, əldə edilməsi, yayılması, praktik təbiiqi) sosial iqtisadi inkişafın əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Ayrı-ayrı ölkələrin iqtisadiyyatında fəal innovativ müəssisələrin payı müxtəlifdir. Belə ki, RF-də bu pay 9% olduğu halda, Avropa İttifaqı ölkələrində 50% (Almaniyada 60%) təşkil edir. Elmi-tədqiqat, təcrübi konstruktor işlərinə inkişaf etmiş ölkələr ÜDM 2-4% həcmində investisiya qoyurlar. Bu sahənin intensiv inkişafı venzur (riskli biznes) maliyyə sistemi, əqli mülkiyyətin səmərəli müdafiəsi, innovasiya yardım infrastrukturunun formalaşması kimi amillərdən asılıdır. İnnovasiya amili İC-nə keçidin maraqlı bir xüsusiyyətini aşkar edir: bu gün daha çox elmi informasiya istehsal edən ölkələr yox, bu informasiyadan səmərəli istifadə edən, onları praktikada operativ təbiiqi edən ölkələr intensiv inkişaf edir. Sənaye üçün innovativ biliklərin, informasiyaların hansı regionda yaranmasının əhəmiyyəti azdır (elmin vətəni olmaz), əsas bu ideyalardan operativ, səmərəli istifadə bacarığıdır.

Bu gün Koreya və Çin möcüzəsindən çox söhbət gedir. Bu möcüzələrin sə-

bəblərini müxtəlif məsələlərlə bağlayırlar. Bu ölkələr isə etiraf edirlər ki, möcüzə öncə bizim təhsilimizdə baş vermiş, sonra iqtisadiyyatda öz əksini tapmışdır. Bu ölkələrin təhsil islahatları kor-təbii yox, real, ciddi elmi təminat, səmərəli maliyyə yatırımı peşəkarlıq əsasında aparılmış, nəticə isə özünü tezliklə iqtisadiyyatda göstərmişdir. Bir məşhur filosofun söylədiyi kimi, millətlər necə oxuyurlarsa, elə də yaşayırlar.

Müxtəlif ölkələrdə həyata keçirilən təhsil islahatları, əsasən müasir təhsilin qlobal inkişaf tendensiyaları nəzərə alınaraq layihələndirilir və həyata keçirilir. Müasir təhsilin qlobal inkişaf tendensiyaları əsasən açıq təhsil, elektron təhsil, distant təhsil, fasiləsiz təhsil, aktualıq, fundamentalıq, ictimailik, təhsildə humanitarlaşdırma, humanistlik, fərdiləşdirilmə və s. kimi istiqamətləri əhatə edir. Bu istiqamətlərin hər biri təhsil sisteminin kompleks kompüterləşməsi fonunda, vahid informasiya təhsil məkanı yaradılması istiqamətində həyata keçirilir. Təhsilin müxtəlif səviyyə və istiqamətlərdə yenedən qurulması zərurəti müəllimin innovasiya potensialından, təhsildə innovativ ideyalardan geniş istifadəni, innovativ xarakterli təhsil müəssisələri şəbəkəsinin yaradılmasını tələb edir. Təhsildə innovasiyaların yaradılması və geniş təbiiqi, tədrisin təşkilinin innovativ üsullar, innovativ təhsil müəssisəsi və s. məsələlər təhsilin inkişafına təsir edən əsas amillərdir. Cəmiyyətin informatlaşdırılması prosesinin mühüm tərkib hissəsini təhsilin informasiyalaşdırılması (TI) təşkil edir. Məhz təhsil sisteminə gələcək Informasiya Cəmiyyəti mühiti, yaradıcıları və istehlakçıları formalaşdırılır. Təhsilin informasiyalaşdırılması insanın IC şəraitində dolğun həyat və peşə fəaliyyətinə hazırlanmasına xidmət edir. TI yeni infor-

masiya texnologiyalarının inkişafını təmin etməklə yanaşı, həm də onun hərəkətverici qüvvəsinə çevrilir. TI-nin mühüm problemlərindən biri yeni nəsil pedaqoji kadrların hazırlanması, pedaqoji fəaliyyətin yeni intellektual-mədəni səviyyəsinin formalaşmasıdır. Bu məqsədlə müəllimləri elektron təhsil sistemində işləməyə öyrətmək, elektron pedaqogikanın təcridən inkişafına nail olmaq, gələcəkdə yaradılması zəruri olan milli informasiya təhsil məkanında müəllimlərin səmərəli fəaliyyətini təşkil etmək və qlobal informasiya təhsil məkanında onları intellektual naviqasiya sistemləri ilə təmin etməkdir.

Təhsilin informasiyalaşdırılması probleminin həlli zəruri maddi-texniki təminatla əsaslanır. Bu isə öz növbəsində böyük maliyyə vəsaitləri tələb edir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, təhsilin kompyuterləşməsi layihələri digər təhsil layihələrinə nisbətən xeyli çox investisiya tələb edir. Bu prosesdə təkcə texniki avadanlıq almaqla məsələni bitmiş hesab etmək olmaz. Əsas məsələ məhz bundan sonra ortalığa çıxır: hansı kadrlarla, hansı texnologiya, hansı metodika, hansı platforma, hansı elektron tədris resursları əsasında kompyuterlər tədrisdə istifadə olunsa, təlimin keyfiyyətində ciddi dəyişiklik mümkün ola bilər. Əks halda, təhsilin kompyuterləşməsinə qoyulan bu investisiyaların heç bir səmərəsi ola bilməz. Təhsilin kompyuterləşməsi kimi elmtutumlu, ciddi layihələr dərin elmi əsaslarla, sistemli yanaşma əsasında tərtib olunmalıdır. Əvvəlcə konseptual məsələlər həll edilməli, strategiya müəyyənləşməli, yalnız bundan sonra proqram sənədləri hazırlanmalıdır. Bunun nəticəsində layihənin icrası əvvəlcədən tam, mükəmməl planlaşdırıla bilər. Ciddi konseptual baza əsasında layihənin ilkin ver-

siyası tərtib edildikdən sonra, müəyyən müzakirələr nəticəsində bu sənəd təkmilləşdirilməli, daha sonra isə mərhələlərlə icra olunmalıdır.

Layihələrin idarə olunması (strukturlaşması, planlaşdırılması və icra olunması) çox ciddi məsələ olub, işin müvəffəqiyyətli həllinin 50%-ni təmin edir.

Layihənin icrasının ilkin mərhələsində zəruri hüquqi-normativ baza yaradılmalı, təhsilin kompyuterləşməsinin elmi-metodik təminatı məsələləri araşdırılmalı (ümumiyyətlə, elmi araşdırma prosesi layihənin bütün mərhələləri boyu davam etdirilməlidir), kadr hazırlığı məsələləri həll edilməlidir. Bu mərhələdə həmçinin təhsil sistemində tətbiq ediləcək İKT üçün standartlar da müəyyənləşdirilməlidir (təbii ki, kurikulum standartları istiqamətində). Növbəti mərhələdə müəyyənləşdirilmiş milli standartlar əsasında təhsil sistemi üçün kompyuter avadanlıqları alınması məqsədi ilə sifarişlər verilməli, təcridən təhsil müəssisələrinin müvafiq texniki standartlara cavab verən kompyuterlərlə təminatı həyata keçirilməlidir.

Lakin təhsil sisteminin kompyuterlə təmin edilməsi təhsilin keyfiyyətini avtomatik olaraq yüksəldə bilməz. Burada müasir elmin kompyuter düşəsi, Mikrosoft firmasının prezidenti, dünyanın ən zəngin insanı Bill Geytsin bu sözlərini xatırlamaq yerinə düşər: «Dünyanın kompyuterləri belə heç nə edə bilməz, əgər sağirdlər oxumağa həvəs göstərmirlərsə, müəllimlər öz peşəsini kifayət qədər sevmir və bilmirlərsə, valideynlər övladlarının savadlanmasına biganədirlərsə, cəmiyyət təhsilli insanları qiymətləndirməz». Deməli, kompyuterlərin təhsildə tətbiqinin təlimin keyfiyyətinə müsbət təsir etməsi üçün kompleks problemlərin həlli vacibdir. Bütün bu problemlər layi-

hələnmə müddətində, əvvəlcədən seçilməli, həlli yolları konkretləşməli, vaxtında ümumi layihənin tərkibində əks edilməlidir. Bu istiqamətdə həlli vacib məsələlərdən biri xüsusi kontent-tədris yönümlü informasiya resurslarının, müxtəlif elektron tədris vəsaitlərinin, o cümlədən elektron dərsliklərin, İnternet resurslarının yaradılması zəruridir.

Təhsil sektoru sistem təşkil etdiyindən təhsilin kompyuterləşmə layihəsi artıq layihələndirmə mərhələsində sistemin bütün elementlərini, təhsilin səviyyələrini əhatə etməli, bu layihələrin sistemdə yeri və layiqli rolu nəzərə alınmalıdır. Belə layihə, mərhələlərlə vahid milli informasiya təhsil məkanını qurmağa imkan verə bilər. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi belə vahid milli informasiya təhsil məkanı vertikal olaraq qlobal informasiya təhsil məkanına, horizontal olaraq milli informasiya məkanına bağlana bilər. Qeyd edilən bütün bu amillər subut edir ki, İC-ə sürətli keçid, biliyə əsaslanan iqtisadiyyat qurmaq üçün mükəmməl innovasiya sistemi və bu sistemdə peşəkarlıqla, qlobal rəqabət şəraitində işləyə bilən insan resursları formalaşdırmağa qadیر keyfiyyətli elektron təhsil sistemi yaradılmalıdır. Biliyin cəmiyyət həyatında oynadığı xüsusi rol XX əsrin sonlarından etibarən daha da artmağa başlamışdır. Bu gün elmi biliklər inkişafın mühüm katalizatorudur. Elmtutumlu informasiyaların yaradılması, əldə edilməsi, tətbiqi sosial-iqtisadi inkişafın, qlobal rəqabətin mühüm amilləridir. Elmi-texniki tərəqqi, informasiya inqilabı yeni ictimai quruluş-informasiya cəmiyyətinin formalaşmasının informasiyanı, biliyi, sosial-iqtisadi inkişafın əsas amilinə çevirir. İC-nin əsas kapitalı bilik, informasiya və bu informasiyanın daşıyıcısı olan şəxs (insan kapitalı) olub, yeni keyfiyyətli biliyə əsaslanan iqtisadiyyatın

yanarmasını, mükəmməl innovasiya siyasətinin bərqərar olmasını tələb edir. Belə iqtisadi inkişafın təməli təhsil sistemində, onun müasir məzmunu və səmərəli təşkil texnologiyaları vasitəsi ilə qoyula bilər. İC-ə səmərəli keçid aşağıdakı amillərdən daha çox asılıdır. İC-ə keçid zərurəti ölkənin müxtəlif sosial qrupları, xüsusən də elmi elitəsi tərəfindən dərk edilməli, bu zərurət milli ideya səviyyəsinə yüksəlməlidir. İC-ə keçid prosesinə dövlət və özəl sektorun geniş maliyyə və intellektual resurslarının elm-təhsil sahəsinin yaradıcı müəssisələrinin cəlb edilməsilə keçilə bilər. Ölkə üzrə elmi potensiala uyğun, İC inkişafının öncül istiqamətlərini müəyyən etməli və resurslar bu prioritet istiqamətlərdə səfərbər olunmalıdır.

Yuxarıda qeyd edilən birinci amil - İC-ə keçid zərurəti ölkənin elitəsi tərəfindən dərk edilməlidir - tezisi Azərbaycan Respublikasında yüksək səviyyədə öz müsbət siyası həllini tapmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin İC-ə keçidə həsr edilmiş ümumdünya Cənəvrə sammitində iştirakı və dərin məzmunlu məruzəsi, "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı Dövlət Proqramı"nın, "Elektron Azərbaycan Dövlət Proqramı"nın qəbul edilməsi kimi mühüm dövlət əhəmiyyətli tədbirlər, respublika rəhbərliyinin bu sahəyə ciddi diqqət yetirməsinin bariz nümunəsidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev qeyd etmişdir: "Dünyanın ən qabaqcıl texnologiyaları Azərbaycanda tətbiq olunmalıdır. Bu bir daha onu göstərir ki, bizim ölkəmiz dünyada gedən proseslərə çox açıqdır. Ölkəmizi müasirləşdirməliyik. Çünki müasir dünyada hər şeyi bilik, savad, təhsil həll edir. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə nəzər salsaq görərik ki, orada tərəqqini müəyyən edən

neft-qaz yox, məhz bilik, texnologiyalar, təhsildir. Ona görə neft-qaz sahəsindəki uğurlar, o sahədən əldə edilən gəlirlər Azərbaycanın hərtərəfli inkişafına xidmət etməlidir. İnfrastruktur inkişafını təmin etmək üçün sərmayəni, ilk növbədə təhsilə, biliyə gənclərimizin maariflənməsinə yönəltməliyik. Azərbaycanda ən yüksək texnologiyalar tətbiq edilməlidir, biz buna nail olacağıq".

Təhsilin informatlaşması-təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədilə İKT-nin intensiv tətbiqinə yönəlmis tədbirlər külliyyatı olub, təhsildə real vəziyyətin dəyişməsinə, təhsilin məzmunu, forma və texnoloji baxımdan təkmilləşməsinə xidmət edir. Bu səbəblərdən təhsilin informatlaşmasına pedaqoji praktika, pedaqoji elmin bir istiqaməti kimi baxa bilərik. Bu sahəyə pedaqoji informatika və ya elektron pedaqogika deyilir. Bu sahə təhsilin müasir fəlsəfəsini müəyyən edir, onun strateji və konseptual məsələlərinin həllinə, o cümlədən təhsilin klassik problemlərinə-təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə innovativ yanaşmanı təmin edir. Tİ təhsil sferasında İKT-nin texniki və texnoloji imkanlarının səmərəli reallaşmasına yönəlmis elmi-pedaqoji, tədris metodik, elmi-metodik tövsiyələrin hazırlanması metodologiyası, texnologiyası və praktikasıdır.

Təhsilin informatlaşması pedaqoji innovasiyaların nüvəsidir. Təhsildə informasiya texnologiyalarından istifadənin aşağıdakı kimi funksiyaları var:

1. İnformasiya-öyrədici funksiya; 2. Formalaşdırıcı funksiya; 3. Nəzarət-korrektsiya funksiyası; 4. Diaqnostik funksiya; 5. Tədqiqat funksiyası.

Qeyd edilən bu funksiyalar təcrid edilmiş halda yox, qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərməklə yanaşı, informasiya Cə-

miyyəti ilə müasir təhsilin mühüm prinsipləri kontekstində harmoniya təşkil edir.

Rəyçi: dos. İ. İsmayılov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdənov M. Azərbaycan təhsili: yaxın keçmişə, bu günə və gələcəyə bir baxış. // Azərbaycan müəllimi, 23 iyun 2010.

2. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı. Azərbaycanın təhsil siyasəti (1998-2004). Bakı: Təhsil, 2005.

3. 2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informatlaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı.

4. Məmmədov T. Təhsildə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları. Naxçıvan: Əcəmi, 2011.

5. Гршунский В.С. Компьютер в зале и в свете образования.

6. Крайанов.Д. Мат год. СПб. 2004.

T.Мамедов

Информационное общество и образование Резюме

Статья посвящена развитию образования в информационном обществе.

T.Маммадов

Information society and education key words Summary

The article was dedicated to the development of education.

BİR KAFEDRANIN TARİXİ

Himalay Ənvər oğlu

ADPU-nun Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasının müdiri, filologiya elmləri doktoru, professor

Azərbaycan pedaqoji ictimaiyyəti ölkəmizin ilk ali pedaqoji təhsil ocağı olan ADPU-nun 90 illiyini qeyd edir. Universitetin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrası möhtəşəm bir yol keçmiş bu təhsil ocağının yaşadıdır. Bu kafedra 1921-ci ildə yaranan Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun ilk kafedralarından biridir. O, ilk vaxtlar "Dil - ədəbiyyat kafedrası" adı ilə fəaliyyət göstərmişdir. Sonralar bu kafedranın adı dəyişmiş, həm də onun bazasında bir neçə kafedra yaranmışdır.

İnstitut üç fakültə ilə (fizika - riyaziyyat, təbiət - kimya, ədəbiyyat) fəaliyyətə başlamışdır. 30-cu illərdə bir neçə ümuminsitut kafedraları təsis edilmişdir. Ədəbiyyat fakültəsindən isə rus dili, xarici dil kafedraları ayrılmışdır. Bundan sonra ədəbiyyat kafedrası Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrası adı altında fəaliyyət göstərməyə başlamışdır.

Bu elə dövr idi ki, sovet rejimi hakimiyyət uğrunda mübarizəyə davam edir, totalitar və avtoritar quruluşun əsası qoyulur, "formaca milli, məzmunca sosialist" ədəbiyyat yaratmaq dövrü başlayırdı. Keçid dövrü kimi səciyyələndirilən 20-30-cu illərdə incəsənət və ədəbiyyat mədəniyyəti və əxlaq daşıyıcıları kimi ideologiyaya uyğunlaşdırılmalı idi. Bu isə rejimin tələblərinə cavab idi. Ona görə də, ədəbiyyatın öyrədilməsi və təbliği ilə məşğul olan Azərbaycan ədəbiyyatı kafedrasının üzərinə çox məsuliyyətli vəzifələr düşürdü. Ədəbi prosesdə çox

ziddiyyətli və mürəkkəb bir vəziyyət yaranmışdı. Milli müstəqillikdən yenidən ayrılış düşmüş ziyalılarımız yeni mühitə alışmaqda çətinliklərlə qarşılaşırdılar.

Təsədüfi deyildir ki, haqqında danışdığımız kafedranın ilk müdiriyyəti görkəmli şair, dramaturq Abdulla Şaiqə tapşırılmışdı. A.Şaiqə o illərdə müqtədir bir ədib, müəllim, ictimai xadim olmaqla yanaşı, həm də ən qiymətli dərslərlərin müəllifi kimi tanınırdı.

Ona görə də, 1921-1924-cü illərdə "Dil-ədəbiyyat kafedrası" məhz ona etibar edilmişdir. Akademik Məmməd Arif A.Şaiqin həmin dövr fəaliyyətini xarakterizə edərək yazırdı: "Yeni təşkil edilmiş sovet ali məktəbində - Ali Pedaqoji İnstitutda, Dövlət Universitetində keçirilməyə başlayan Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kursunu yaratmaq qismən Abdulla Şaiqin üzərinə düşmüşdü. Vaxt gözələmirdi. Auditoriyalara girib ana dilində mühazirə dinləmək istəyən tələbələrə proqram əsasında ədəbiyyat tarixi demək lazım idi. A.Şaiq bu ağır vəzifənin öhdəsindən gəldi".

Məlum olduğu kimi, ötən əsrin 20-ci illərinin müxtəlif dövrlərində institutun dil-ədəbiyyat kafedrasında Abdulla Şaiqlə yanaşı Əbdürrəhimbəy Haqverdiyev, Məmməd Səid Ordubadi, Üzeyir Hacıbəyli, Hüseyn Cavid, Böyükəgə Talıblı, Hənəfi Zeynallı, Vəli Xulufu, Yusif Vəzir Cəmənzəminli kimi adlı-sanlı ədiblər, tənqidçi və ədəbiyyatşünaslar da çalışır